

ПЪТ КЪМ ЕВРОПА

„Ний пътя отдавна го знаем“, казваше дядо ми Инко и смукваше делово потъмнялата опушена лула от царевичен кочан. Захване ли тъй да смуква, значи в главата му е влязла някоя муха, по думите на баба ми. Тя му беше втора жена. Първата не си я спомням като баба, защото тя умряла подир петото мургаво момченце, а дядо ми няма да си зареже катунарството, деца да отглежда. Както казваше за баща ми Юрий и чичо ми Герман (тогава било модерно да ги кръщават на току-що излетелите съветски космонавти, а дядо Инко излишно властта не дразнеше): „Те са втора реколта, втори път заредих фурната и тия добре се препекоха, да не загива професията. Две хиляди години е тая професия, допълваше, а може и пет хиляди. Кой ги е броил някога? Ние сме тръгнали от реката Циган, чувате ли, рошльовци, хубаво да запомните, ако още сополите ви текат“. Ние сконфузено се облизвахме с дългите си от плезене езици и не смеехме да шавнем: на трепкащия огън в мразовитата априлска нощ дядо Инко за стотен път разказваше за прастарата ни родина – мургав, смръщен, досущ като древните ни цигански родители, които в Индия сигурно отдавна са се превърнали в божества, но ние не знаем, защото Господ ни е наказал вечно да обикаляме земята и никъде да не намерим родина.

„Та, казваше дядо ми, ние пътя отдавна го знаем“, а устата му дърпат ли, дърпат смрадливото чуканче, изпитото му лице хлътва като скелет и се чува тънък свисък. От угасналата лула свисъкът просмуква в гърдите му и там се разлива в тънкострунни акорди. Старецът се залюлява, очите му се облещват като фарове и звездите полепват по тях като ярки мушици. Сколасал да си поеме дъх, вика на баба ми, обезумял, изтощен:

– Ирино, Иринке... чуваш ли, мари! Напълн я пущината, че без пушек ме душ...

Едра, гръдлеста, баба Ирина търчи, а под нозете ѝ земята се тресе, огнището припламва. Каква ти баба – на петнайсет години е имала баща ми. Едната ѝ гърда – разголена, но не се вижда, отгоре ѝ се е впил двегодишният Кайчо – и суче ли, суче. Той ми се пада чичо, въпреки че аз съм му бати с осем години. Дядо ми Инко много се гордее с това си постижение – пример за безсмъртието на расата: „Да се знае, вика, циганин остаряване няма“.

– Да се продъниш дано – кълне баба Ирина. – Какво врякаш като заклан. Тия черва на кюнци са се обърнали... – Тъй пустосва, ама и тя не вади фаса от устата си, според нея цигарата не вреди, лулата е жива отрова.

Дядо Инко се е посъвзел и продължава, а двамата му сина Дуле и Геро (кой ще си кълчи езика със съветските космонавти) лежат под каруцата в тъмното и слушат. Ние, сюрцията дечурлига, клечим край огъня и го сбутваме от време на време, очите ни смъдят от дима и безсъницата, но не щем да спим.

– ... пътя ний отдавна го знаем, въпросът е с тоя ли катун ще тръгнем натам. Ония и катунарето им са цивилизовани. Кой знае какви мерцедеси и фордове дрънкат. Ще ли ни пусне някой с дръгливата кранта и парцалена бричка? Европа е това, култура, там катунарето имат фракове. В Англия, при кралицата, щом имат нужда, с фракове влизат. Пусни бре, Дуле, може я дадоха цивилизацията.

Баща ми прошавва, но се опъва, мързи го:

– Геро да стане, той е по-малък, все аз...

– Геро е по прехраната, ти си по техниката, туй е японска работа, на всеки давам ли да я бара.

Баща ми се надига, забравил, че е под ритлите, нещо издрънчава, чува се викът му: „Олеле, майко, главичката ми, олеле, утрепах се...“.

Баба Ирина се спуща, излязла от нищото на мрака гола до кръста, онзи кърлеж още виси залепен, може да е заспал, както суче; ние наскачваме от уплаха и наставка олелия. Дядо ми зее: „Сус бре, ченгенета, млъквайте, че изпушихме информацията“, ала баща ми се държи за главата и примира, сума време минава, докато се укротим.

Най-накрая баща ми се заема с единствения вечно заключен сандък и измъква телевизора. Подир този телевизор дядо ми Инко захвана да говори за Европата, след като му го подариха синовете от първата реколта и дядо Йосковите деца. Дядо Йоско е брат на дядо Инко. Ама на младини пътищата им се разделили. Дядо Йоско не щял да поеме катунарството, ударил го на печалба. Постегнал кирпичената къщурка в онуй предбалканско селце, където най-често ние презимувахме студовете, хванал се да чисти канали по градищата и синовете си изучил в тоя „лайнарски занаят“ (както казваше дядо ми Инко). Беше привлякъл и племенниците си – моите петима по-предишни чичовци – цяла бригада обикаляха, жива пара смъкваша, обръщаха я в злато и го копеаха по тайни места. Напоследък альш-веришът им тръгна по чужбина и татковите по-стари братя, за да ядосат само моя дядо и техен кръвен баща, един ден донесоха в катуна дребно телевизорче марка „Сони“. Включено към акумулатор, то грееше като месечинка и караше целия катун смътно да копнее по неща, дето в един катун не само че ги няма, ами не ги е имало, та да разбереш, че ти липсват. Дядо ми Инко беше засегнат на чест, искаше да строши лъскавото изобретение, щото ония го донесоха и си обраха крушите, ала ние, сюрята сополанковци, така се разциврихме, че той отстъпи. Постепенно се пристрасти към програмата, особено когато пускаха цигански песни и танци; щом даваха бразилско или испанско шоу – удряше пестник в коленете си и се провикваше: „Гледайте, гледайте, тия са ни братовчеди“. Ние зяпахме прехласнати и се радвахме. На другия ден се кичехме и рисувахме като бразилци.

После взе да споменава Европата. Дядо ми Инко е умен човек, с бая хора се е мешал, знае ги как стават работите. Ненапразно се гордееше, че в най-трудните за катунарството времена собственият му катун е оцелял. По-рано, през фашистко, неговият баща няколко пъти спасявал с катуна ранени партизани, пък и здрави ги превозвал, затуй дълги години след Девети никой не ги закачал. Но като се споминал бащата на дядо ми и нещата се позабравили, властта взела пак да ги напъва да скъсат с катунарството. „Добре, че излезе Хелзинският процес, много пъти благословяваше дядо ми Инко, та ни спаси. Аз тогава и до Индира Ганди, в Индия писах.“ И вярно, пазеше отговора в голям жълт плик, целият облепен и изрисуван, а вътре – дебел ферман с консулски подпис подир уверенията, че никой няма да посегне на правата му. „Видите ли, фукаше се дядо ми Инко, свободното движение на хора, пътища, катуни и идеи ние, циганите, сме го измислили. Всички народи към Европа от Майка Индия са тръгнали.“ Пътят към Европа, въздишаше старецът и мира не му даваше въпросът, как да се подготвим за тоя път, да цивилизоваме нашия невъобразим катун. Не може с такъв катун в Европата, пъшкаше, синовете и снахите му съчувстваха и крояха номер да го склонят, както братовите му деца да се захванат с альш-вериш по странство.

Най-накрая чинка ми, на чичо Геро, го измисли да опитат първо двете със сестра си при братовчедите. Чинка ми е Нола, а сестра ѝ – Гана. Дядо ми разсъждава, чичо се колебае – много е хубава пустата Нола, как да я пуснеш из чужбинско, ако е с братовчедите. Ходиха, върнаха се, като че от панаир се връщат. Дават на дядо Инко три сини банкноти и разправят: „трийсе каймета да имаш такива – катун „Мерцедес“ седма купуваш“. Дядо ми хич не ги разпитва какво са търгували, пипа банкнотите,

промазнени са, цъка с език и смуче пушливото чукаче в устата си. Нола и Гана рекоха още, че дядо Йосковите синове и наши чичовци до един вече имали западни коли. На запад колите били толкова много и винаги лъщели без да ги мият циганчетата. Нола и Гана се канеха пак да отидат. Баща ми и чичо Геро покрай тях взеха да си правят устата. Ония ги кандардисват, че жени по-лесно минавали границата. Агитират дядо Инко: „Нали, думат, сме катунари, пътищата са в кръвта ни, редно е да проучим тоя пусти път към Европа през къде минава“. Дядо ми Инко само повтаря: „Ний пътя го знаем, въпросът е на какво ще се изтъркаляме, техническата революция преобръща досегашното катунарство коренно“. И кара баща ми да му включва телевизора. Чинка Нола и сестра й Гана излизаха още два-три пъти, преди баща ми и чичо ми да се приготвят. Нола и Гана разправяха що народ се движел напред-назад – да се обединява – същински катун. Най-много те останали в Германия, голям келепир от обединяването паднало, разправят и се споглеждат заговорнически. Чичо ми Геро гледа хубавата си жена, очите му святкат, каруцата скърцаше до зори същата нощ. На другия ден пришпори баща ми:

– Айде, бате, да хващаме пътя.

Дядо Инко – няма накъде – примири се, но заръчва:

– Да си отваряте очите за фургон. Няма веднага да купувате. Хайде холан – има време до две хиляди и седма година, няма да изпотрепем циганчетата от бързане.

Кола, разбира се, не докараха, нито фургон. Купили видео и един чувал касети. Същата вечер курдисаха черната кутийка, по-черна от нощта, а копчетата й примигват като светулките наоколо. Ние сме се накачулили – десетина сополанковци, сюрята от две до петнайсет, голишарчета със святкащи очички, и чакаме новото чудо. Баща ми подпъхва нещо и тържествено произнася:

– Касетката! Шейсе марки – пълна. Истински секс. Гледайте сополанковци и се учете, там и пеленачетата ги обучават от малки да знаят, не да клечат из храсталаците като кучета.

Най-напред на екрана се появиха няколко линии – сини, жълти. Дядо ми Инко не се стърпя и припряно отсъди:

– Туй ще да е имитация, пътят към Европа, коловозите...

Рукна музика, маане някакво, появи се едър мургав човек по бели гащи. Толкова мургав, чак черен. Музиката се усилва, той си изува гащите като фокусник и още не сколасал, отстрани се втурват две жени – и те мургави, ама по-малко. Екранът показва баджаците им, нас очите ни ще изтекат. После дават негъра как го обарват и най-накрая виждаме лицата им. Таман баща ми изтърсва:

– Е-е, тате, братовчедите, а?

Чичо Геро изревава:

– Ноло! Ти си, ма, Ноло, гръцмулят ти изтъргнах, къде го набара тоя! Майко, убих я, убих я, майчицейй!...

Баща ми гледа като треснат, ние се пулим – на телевизорчето леля Нола и леля Гана опипват онзи негър, като че ли го сапунисват. Чичо ми Геро дере страшния си глас в дълбоката, безока нощ.